

آثارالباقیه

تألیف
ابوریحان بیرونی**نوروز از دیدگاه ابوریحان بیرونی / روزی که آداب و رسوم کهن دارد**

ابوریحان در آثارالباقیه درباره باورها و مراسم گوناگونی که در میان ملل و پیروان ادیان مختلف وجود دارد، سخن گفته است. در فصل نهم این کتاب از آداب و رسوم ایرانیان در نوروز سخن به میان آمده است.

ابوریحان در آثارالباقیه درباره باورها و مراسم گوناگونی که در میان ملل و پیروان ادیان مختلف وجود دارد، سخن گفته است. در فصل نهم این کتاب از آداب و رسوم ایرانیان در نوروز سخن به میان آمده است.

به گزارش خبرنگار مهر، نوروز یکی از کهن ترین جشن های به جا مانده از دوران باستان است. در متون کهن روایت های متعددی درباره اهمیت ایام نوروز و آداب و رسوم ایرانیان در این ایام وجود دارد. یکی از آثار که به وسیله آن از احوال ایرانیان در نوروز می توان اطلاعاتی به دست آورد، کتاب آثارالباقیه اثر دانشمند بزرگ قرن پنج ابوریحان بیرونی است. ابوریحان در این اثر درباره باورها و مراسم گوناگونی که در میان ملل و پیروان ادیان مختلف وجود دارد، پرداخته است. تحقیقات بیرونی درباره آداب و رسوم ملل مختلف از نخستین نمونه های این تحقیقات به شمار می رود.

متن پیش رو بخشی از فصل نهم این کتاب می باشد که توسط اکبر داناسرشت ترجمه شده است. در این فصل از آداب و رسوم ایرانیان در نوروز سخن به میان آمده است.

فروردین ماه: نخستین روز آن روز نوروز است که اولین روز سال نو است و نام پارسی آن بیان کننده این معنی است و این روز با دخول آفتاب به برج سرطان طبق زیج های آنان هنگامی که سالها را کیسه می کردند مطابق بود. سپس در ایام بهار این روز پس از تأخیر از موضع خود سرگردان شد و در مکانی قرار گرفت که سال همه این احوال را از نزول باران و برآمدن شکوفه ها و برگ آوردن درختان تا هنگام رسیدن میوه ها، این بود که نوروز را دلیل پیدایش و آفرینش جهان دانستند و گفته اند که در این روز بود که خداوند افلاک را پس از آنکه مدتی ساکن بودند به گردش در آورد و ستارگان را پس از چندی توقف گردانید و آفتاب را برای آنکه اجزای زمان از سال و ماه و روز به آن شناخته شود، آفرید پس از آنکه این امر پنهان بود و آغاز شمارش از این روز شد. و گفته اند خداوند عالم سفلی را در این روز آفرید و کیومرث در این روز به شاهی رسید و این روز جشن او بود که به معنای عید اوست. و نیز گفته اند خداوند در این روز خلق را آفرید و این روز و مهرگان تعیین کننده زمان هستند چنانکه ماه و آفتاب فلک را تعیین می کنند.

بحثی راجع به نوروز و علت پیدایش آن

عبدالصمد بن علی در روایتی که به جد خود ابن عباس آن را می رساند نقل می کند که در نوروز جامی سیمین که پر از حلوا بود برای پیغمبر هدیه آوردند. آن حضرت پرسید که این چیست؟ گفتند امروز روز نوروز است، پرسید که نوروز چیست؟ گفتند عید بزرگ ایرانیان است. فرمود: آری در این روز است که خداوند عسکره را زنده کرد، پرسیدند عسکره چیست؟ فرمود: عسکره هزاران مردمی بودند که از ترس مرگ ترک دیار کرده و سر به بیابان نهادند. خداوند به آنها گفت بمیرید و مردند، سپس آنان را زنده کرد و ابرها را امر کرد که به آنها ببارد. از این روست که پاشیدن آب در این روز رسم شده است. سپس از آن حلوا تناول کرد و جام را میان اصحاب قسمت کرده و گفت: کاش هر روزی برای ما نوروز بود.

سعید ابن فضل می گوید: کوه دها که در فارس است، هرشب نوروز بر آن برق هایی می درخشد خواه هوا صاف باشد و یا ابر. هرچند دل به این سخنان تا هنگامی که مشاهده نکند، اطمینان نمی یابد و ابوالفرج زنجانی حاسب برای من حکایت کرد که من این آتش را دیده ام و آن آتشی است و شمع هایی که از کثرت به شمار در نمی آید.

برخی از علمای ایرانیان می گویند سبب اینکه این روز را نوروز می نامند این است که در ایام طهمورث، صائیه آشکار شدند و چون جمشید به پادشاهی رسید دین را تجدید کرد و این کار خیلی بزرگ به نظر آمد و آن روز را که روز تازه ای بود جمشید عید گرفت ، اگرچه پیش از این هم نوروز عظیم و بزرگ بود.

باز عید بودن نوروز را چنین گفته اند که چون جمشید برای خود گردونه بساخت در این روز بر آن سوار شد و جن و شیاطین او را در هوا حمل کردند و در یک روز از کوه دماوند به بابل آمد و مردم برای دیدن این امر در شگفت شدند و این روز را عید گرفتند.

در این روز رسم است که مردمان برای یکدیگر هدیه می فرستند و سبب آن چنانکه آذرباد، موبد بغداد، حکایت کرد این است که نیشکر در کشور ایران در روز نوروز یافت شد و پیش از این کسی آن را نمی شناخت. خود جمشید روزی نی ای را دید که کمی از آب های درون آن به بیرون تراوش کرده بود و چون جمشید دید که آن شیرین است امر کرد که آب این نی را بیرون آورند و آن شکر ساختند. آنگاه در روز پنجم شکر به دست آمد و از راه تبرک به آن، مردم برای یکدیگر شکر هدیه فرستادند و در مهرگان نیز این کار را به همین میزان تکرار کردند.

نوروز بزرگ

در روز ششم این ماه نوروز بزرگ است، که نزد ایرانیان روز بزرگی است و گویند که خداوند در این روز از آفرینش جهان آسوده شد. زیرا این روز در آخر روزهای شش گانه است و در این روز خداوند مشتری را بیافرید و فرخنده ترین ساعات آن روز ساعات مشتری است. زرتشتیان می گویند که در این روز زردشت توفیق یافت که با خداوند مناجات کند. کیخسرو بر هوا در این روز عروج کرد و در این روز برای ساکنان کره زمین سعادت را قسمت می کنند و از اینجاست که ایرانیان این روز را روز امید نام نهادند.

نیز گفته اند سبب اینکه ایرانیان در این روز غسل می کنند این است که این روز به روزا که فرشته آب است تعلق دارد و آب را با این فرشته مناسبتی است. از اینجاست که مردم در این روز هنگام سپیده دم از خواب برمی خیزند و با آب قنات و حوض خود را می شویند و گاهی نیز آب جاری را برای تبرک و دفع آفات بر خود می ریزند.